

УДК 811.161.2

DOI: 10.32342/2523-4463-2024-1-27-14

ЗОРЯНА КУНЬЧ

*кандидат філологічних наук, доцент
завідувач катедри української мови,
Національний університет «Львівська політехніка»*

СТИЛІСТИЧНА РОЛЬ ДЕТЕРМІНОВАНОЇ ЛЕКСИКИ В ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ СТИЛІ (на матеріалі статті Ліни Костенко «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала»)¹

Мета цієї наукової розвідки – проаналізувати стилістичне використання детермінованої лексики в публіцистичному стилі на матеріалі статті Ліни Костенко «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала». Для досягнення цієї мети здійснено суцільне вибирання з аналізованої статті цитат із використанням лексичних одиниць, що зазнали детермінування; описано тематичні розряди детермінованих лексем; виокремлено детермінації функційного, лексико-семантичного та семантико-стилістичного рівнів, простежено семантичні модифікації детермінованої лексики; виявлено стилістичну роль детермінацій для досягнення комунікативної мети. У статті використано низку лінгвістичних і загальнонаукових *методів* дослідження: метод суцільного вибирання, структурно-тематичного та семантичного аналізу, статистичні, інтерпретаційні методи, описовий, компаративний, компонентний та дедуктивний методи дослідження.

Виокремлено 167 цитат, в яких вжито лексичні одиниці, що зазнали детермінування, виявлено 146 термінів двадцяти однієї тематичної групи. Найбільш численно представлені загальнонаукові терміни (19,2 %), політологічні (13,8 %), психологічні (9,6 %) та історичні (8,9 %), домінування яких пояснюємо передовсім змістовими особливостями аналізованого твору. З огляду на ступінь втрати лексемою ознак терміну 67 % детермінованих лексем – це функційні детермінації, які належать переважно до груп загальнонаукових термінів і термінів суспільно-політичної сфери. Констатовано, що функційні детермінації відображають особливості сучасного комунікативного простору, засвідчують високий інтелектуальний рівень авторки і сферовані на таких самих освічених читачів. Детермінації лексико-семантичного рівня (19 % у вибраному матеріалі) з'являються внаслідок модифікації термінової семантики та виникнення нового, загальнономовного значення лексеми, яке зазвичай фіксують тлумачні словники. Завдяки сполученню мовних одиниць із різних тематичних полів актуалізуються значущі семи, накладаються додаткові загальнономовні конотації, виникає оригінальна образність – і все це сприяє появі певної експресії, притаманної публіцистичному стилю літературної мови. Семантико-стилістичний рівень детермінування виявляється тоді, коли термін, зазнаючи певних семантичних модифікацій, стає елементом художнього засобу (14 % детермінацій). Специфіка творчої манери Ліни Костенко зумовлює наявність в аналізованому творі складних художніх образів, які поєднують в собі різні семантичні перетворення й різні стилістичні засоби. Зазвичай в одній цитаті переплітаються художні метафори з антитезами, оксиморонами, епітетами, фразеологізацією тощо. Детермінації не лише сприяють семантичній влучності, точності й образності мовлення, а й відбивають авторське сприйняття відповідного предмета чи явища, посилюють суб'єктивну оцінку сказаного і сприяють експресії висловлювання.

Ключові слова: детермінування, детермінація, детермінована лексика, Ліна Костенко, семантична модифікація, метафора, художня метафора.

Для цитування: Куньч, З.І. (2024). Стилістична роль детермінованої лексики в публіцистичному стилі (на матеріалі статті Ліни Костенко «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала»). *Alfred Nobel University Journal of Philology*, № 1 (27), с. 206-219, DOI: 10.32342/2523-4463-2024-1-27-14

For citation: Kunch, Z. (2024). Stylistic Role of Determined Vocabulary in Publicistic Style (Based on the Material of Lina Kostenko's Article "The Humanitarian Aura of a Nation, or The Defect of the Main Mirror"). *Alfred Nobel University Journal of Philology*, vol. 1, issue 27, pp. 206-219, DOI: 10.32342/2523-4463-2024-1-27-14

¹ Цю наукову публікацію виконано в межах роботи над грантом на дослідження від Канадського інституту українських студій завдяки стипендії Теодота та Івана Кліма з українознавства

© З. Куньч, 2024

Термін – це одиниця лексичної системи, застосування якої є однією з характерних ознак наукового стилю літературної мови. Проте високий інтелектуальний рівень сучасного суспільства й широка ерудованість мовців у найрозмаїтіших сферах людського знання посприяли тому, що термінна лексика стає невід’ємним складником інших стилів, зокрема й публіцистичного. Використовуючись у різних дискурсах, терміни обслуговують різні потреби мовців, змінюючи при цьому власні функційні, лексико-семантичні й семантико-стилістичні характеристики. У художніх та публіцистичних творах терміни зазвичай втрачають свою чітку концептуальність і зазнають детермінування [Фаріон та ін., 2020, с. 60]. Українська дослідниця А. Коваль слушно наголошує: «необхідно чітко розрізняти поля: термінологічне, де термін принципово нейтральний і має нульове стилістичне забарвлення, і нетермінологічне, де термін обов’язково втрачає свою нейтральність і потрапляє у складну ієрархію протиставлень у різних парадигматичних і синтагматичних рядах» [Коваль, 1970, с. 276].

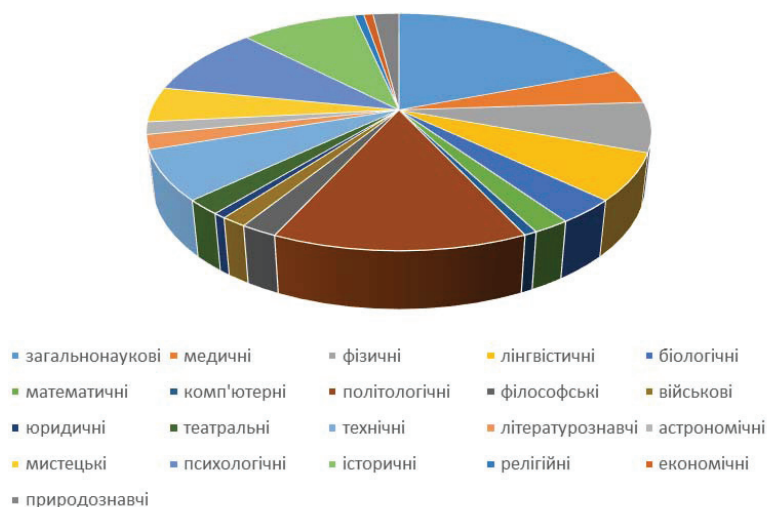
В сучасній науковій літературі з’являються лінгвістичні дослідження, присвячені аналізу ролі детермінованої лексики в художніх творах різних жанрів, зокрема описано стилістичний ефект від застосування детермінування в поетичних творах Івана Драча [Тиха, 2004], Василя Стуса [Симоненко, 2012], Василя Симоненка [Задояна, 2007], виявлено й проаналізовано використання детермінованої лексики в романах Романа Іваничука [Городиловська, 2014; Дубинець, 2015; Городиловська, 2016], Ліни Костенко [Яценко, 2000; Пігур, 2020; Фаріон та ін., 2020], Богдана Лепкого [Куньч, 2022], Юрія Щербака [Панасюк, 2018]. Проаналізовано процес детермінування в сучасних сатиричних романах (на матеріалі творів М. Гримич «Варфоломієва ніч» та М. Меднікової «Тю») [Свідрук, 2014], досліджено термінування і детермінування в процесах інтелектуалізації сучасної української мови [Клименко, 2009], описано співіснування детермінологізмів різних тематичних груп в художньому дискурсі [Куньч, 2021], проінтерпретовано термінологізацію та детермінологізацію як результат взаємовпливу мовної та наукової картин світу [Крimeць, 2015], визначено функції детермінованих лексем у художньому тексті [Красножан, 2009]. Цікавим з огляду на тематику цієї наукової розвідки є дослідження А. Григораш, в якому проаналізовано індивідуально-авторське використання суспільно-політичної термінології фразеологічного характеру як засіб політичної полеміки в публіцистичному стилі на матеріалі преси України 90-х років [Григораш, 2000].

Проте досі ґрунтовно не досліджено використання лексичних одиниць, що зазнали детермінування, в публіцистичних творах. Відтак *мета* цієї статті – проаналізувати стилістичні можливості детермінованої лексики в публіцистичному стилі на матеріалі праці Ліни Костенко «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала». Для досягнення цієї мети плануємо реалізувати такі *завдання*: 1) здійснити суцільне вибирання із статті Ліни Костенко «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала» цитат із використанням лексичних одиниць, що зазнали детермінування; 2) описати тематичні розряди детермінованих лексичних одиниць; 3) виокремити детермінації функційного, лексико-семантичного та семантико-стилістичного рівнів, простежити семантичні модифікації детермінованих лексем та за можливості встановити залежність між тематичним розрядом і рівнем детермінування; 4) виявити стилістичну роль детермінування для досягнення комунікативної мети автора.

Для реалізації окресленої мети дослідження використано низку лінгвістичних і загальнонаукових *методів*. Метод суцільного вибирання застосовано для виокремлення з тексту публіцистичної статті цитат, у яких авторка використала детерміновані лексеми різних рівнів детермінування. На підставі семантико-тематичного аналізу здійснено тематичну класифікацію досліджуваного матеріалу. Статистичні методи дали змогу виявити кількісні параметри тематичних груп детермінованої лексики, а також детермінацій різних рівнів детермінування. За допомогою структурно-тематичного та семантичного аналізу вибрані лексеми покласифіковано відповідно до рівнів детермінування і виокремлено функційні, лексико-семантичні, семантико-стилістичні детермінації. Застосовано інтерпретаційний метод аналізу з метою виявити семантичні нюанси детермінованих лексичних одиниць у конкретних контекстах. Для реалізації поставленої мети використано також описовий, компаративний, компонентний та дедуктивний методи дослідження.

Застосувавши метод суцільного вибирання, ми виокремили з публіцистичної статті Ліни Костенко «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала» 167 цитат, у яких вжито з різною стилістичною чи змістовою метою детерміновану лексику. Загалом виявлено 146 термінів двадцяти однієї тематичної групи, без урахування множинності використання конкретної лексеми. Відсоткове співвідношення детермінованих лексем різних тематичних груп відображено на діаграмі 1.

Тематичні розряди детермінованих лексем

Діаграма 1. Тематична класифікація детермінованих лексем, використаних у статті Ліни Костенко «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала».

Найбільш численними є такі тематичні групи: загальнонаукові терміни – 19,2 % (*комплекс, концепція, аспект, ідентифікація, проблема, ідея, дефект, інформація, ефект, дискредитація, індексування, стратегія, пріоритет, парадокс, проблема* тощо), політологічні (*нація, гуманітарна політика, суспільство, диктатура, народ, держава, ідеологічна риторика, ідеологема, дезінформація, шовіністичний, ментальність* тощо) – 13,8 %, психологічні (*асоціація, імідж, реноме, психологічний дискомфорт, ілюзія, цинізм, комплекс, середовище, рефлексія* тощо) – 9,6 % та історичні (*інквізиція, конкістадор, цар, дуче, імперія, геноцид, репресія, голодомор, ретроспекція* тощо) – 8,9 %.

Менш численно представлені технічні (*станція, телескоп, система дзеркал, дефект, капсула* тощо), фізичні (*поляризуватися, діоптрія, спектр, оптика, лінзи, імпульс, інерція* тощо) терміни – по 6,8 %, лінгвістичні (*термінологія, термінологічний збіг, словник, енциклопедичний словник, філософський словник, медичний термін, контекст* тощо) – 6,4 %, мистецькі (*художник, мистецтво, картина, культура, мультиплікат* тощо), медичні (*симптоматика, стан, напад хвороби, протипоказано, безсмертя, інфікований* тощо) – по 4,8 %, біологічні (*екологічно чистий, біополе, коріння, вегетувати* тощо) – 3,3 %.

Деякі тематичні групи представлені поодинокими термінами, як-от: літературознавчі (*поет, вступ, література*), театральні (*сцена, завіса, аплодувати*), філософські (*емануючий, езотеричне поняття, матеріалізм*), математичні (*квадратний, призма, формула*), природознавчі (*північне сяйво, континент, стихія*) – по 2 %, астрономічні (*орбіта, аберація*), військові (*камікадзе, закамфльований*) – по 1,4 %, юридичні (*правомірний*), релігійні (*анафема*), економічні (*експорт*), комп'ютерні (*запрограмований*) – по 0,7 %.

Домінування загальнонаукової детермінованої лексики, а також детермінацій політологічної, історичної та психологічної терміносистем, на нашу думку, можна пояснити змістовими особливостями аналізованого твору, в якому порушено актуальні проблеми національної української культури у світовому культурно-історичному контексті. Проте

наголосимо, що терміни інших тематичних груп, хоч і не так численно, але використано в аналізованій статті, почасти в термінному значенні, почасти з певною мірою модифікованою семантикою. Активне долучення до статті, призначеної для широкої читацької аудиторії, термінної лексики вказує, на нашу думку, передовсім на особливості творчої манери авторки та відображає специфіку близького їй комунікативного простору. Ліна Костенко націлює свою статтю на високоосвічених читачів, отож прагне формулювати свої думки, послуговуючись, зокрема, науковою термінологією різних галузей знань, яку розуміють і адекватно сприймають читачі-інтелектуали.

Залучення детермінованих лексичних одиниць до публіцистичного стилю літературної мови може виконувати різні змістові й стилістичні завдання, відтак розгляньмо вибрані детермінації з огляду на ступінь втрати лексею ознак терміна. Застосувавши статистичні методи дослідження, ми виявили таке відсоткове співвідношення детермінованих лексем різних рівнів детермінування, яке відображено на діаграмі 2.

Діаграма 2. Відсоткове співвідношення детермінованих лексем різних рівнів детермінування.

Комплексний аналіз вибраного матеріалу показує, що з огляду на ступінь втрати лексею ознак терміна найбільшу групу детермінованих лексичних одиниць (67 % у вибраному матеріалі) становлять **функційні детермінації**, тобто вжита в тексті публіцистичної статті лексема зберігає своє термінне значення, але перебуває поза межами наукового стилю мови [Куньч, Наконечна, Микитюк, Булик-Верхола, Теглівець, 2018, с. 18]. До цієї категорії потрапляють передовсім загальнонаукові терміни й терміни суспільно-політичної сфери, позаяк саме ці тематичні групи відображають змістове наповнення праці Ліни Костенко, яка, як ми вже зазначали, присвячена саме питанням суспільної свідомості й гуманітарної політики.

Звернімось до прикладів: «Проблема тут навіть не в *ідентифікації* нації, а в *кризі самоідентифікації національно дезорієнтованої частини суспільства*»; «Коли ми чуємо: Іспанія, іспанці, – які це у нас викликає *асоціації*?»; «Але ж дозвольте, а вогнища *інквізиції*, а Торквемада, а *конкістадори*, а вигнання євреїв з Іспанії, а *диктатура* генерала Франко? Це ж теж Іспанія»; «І найрозумніші з тодішніх державних мужів дбали не лише про свій *політичний авторитет*»; «Річ у тім, що коли американці свого часу запускали з мису Канаверал *дослідну станцію* з якимось особливо потужним *телескопом*, що мав *прецизійно точну систему дзеркал*, то, виявивши в останній момент *дефект головного дзеркала*, призупинили *запуск*, усунули *дефект* і лише тоді запустили цей *телескоп на орбіту*» [Костенко, 1999]. У наведених цитатах виділені лексеми вжито в їхньому термінному значенні, незалежно від того, до якого тематичного розряду вони належать. Навіть якщо читач не знає точного визначення вжитого терміна, контекст вживання допомагає розпізнати

його семантику й адекватно сприйняти цілісну фразу. Констатуємо, що використання функційних детермінацій не спричинює труднощів у сприйманні інформації, а засвідчує гармонійність використання терміної лексики в тексті, орієнтованому на підготовленого читача. Отож функційні детермінації, безумовно, відтворюють сучасну комунікативну дійсність, засвідчують авторський почерк і високий інтелектуальний рівень письменниці та, відповідно, скеровані на таких самих освічених читачів. Висока концентрація функційних детермінацій характеризує нинішню мовну реальність, світосприйняття і світорозуміння сучасного освіченого суспільства, яке вільно оперує науковими термінами у своєму повсякденні, а також, безумовно, вказує на особисті вподобання авторки, специфіку її творчої манери.

Важливим є той факт, що навіть функційні детермінації в публіцистичному стилі літературної мови можуть спричинювати певний художній ефект. Приміром, спостерігаємо, що іронічно-саркастичне навантаження беруть на себе детерміновані лексеми в такій цитаті: «Як на мене, це вельми прикрий термінологічний збіг, що часом призводить до непорозумінь, коли, замість вироблення *концепції гуманітарної політики* в її кардинальних аспектах, все зводиться до розмови про черговий *гуманітарний вантаж* або про *екологічно чисті макарони*». Авторка зводить в єдиний контекст два значення лексеми *гуманітарний*: 1) той, який стосується суспільних наук, які вивчають людину та її культуру, і 2) призначений для задоволення життєвих потреб людей [Куньч, 2005, с. 193]. Зіставлення чи навіть протиставлення різних значень прикметника *гуманітарний* у складі термінів-словосполук (своєрідна антитеза) посилює емотивний ефект від сказаного і змушує замислитися над різницею в значеннях цієї лексеми.

Другий рівень детермінування – лексико-семантичний – виявляє себе, коли терміни втрачають свою дефінітивність частково. Детермінації цього рівня становлять 19 % у вибраному матеріалі. Вони виникають внаслідок того, що термін на основі метафоричного чи метонімічного перенесення набуває нового, загальнономовного значення. Апелюючи до наявного в читача досвіду, авторка прагне через асоціацію реалізувати два завдання: і досягти точності сприймання, і створити певний стилістичний ефект. Внаслідок переходу зі своєї термінологічної системи до нового тематичного поля термін модифікує свою семантику відповідно до вимог цього тематичного поля, зазвичай поширюючи її на хоча б одному зі семантичних полів. Загальнономовні словники зазвичай фіксують відповідне детерміноване значення лексеми, і вона дістає підстави для загальноновживаного функціонування. Наведемо кілька прикладів.

а) у цитаті «Справді, кожна *нація* повинна мати свою *гуманітарну ауру*» [Костенко, 1999] детермінована лексема *аура*, що має значення «гіпотетичне поле, яке існує навколо живого організму; біополе» [Куньч, 2005, с. 46], модифікувала свою семантику, оскільки авторка поширює її існування не лише на живі організми, а й на поняття нації, начебто надавши цьому поняттю властивостей істоти. Крім того, лексема *аура* в поєднанні з означенням *гуманітарна* зазнала конкретизації свого функціоналу: у нації аура виконує саме гуманітарну функцію, хоча біополе, що існує навколо живих організмів, не має таких обмежень.

б) у реченні «Але спершу уточнимо термінологію, щоб уникнути смислових *аберацій*» [Костенко, 1999] вжито фізичний термін *аберація*, який має термінне значення «викривлення зображень, яке дають оптичні прилади» [Куньч, 2005, с. 9], але в цьому контексті, сполучена з означенням *смислова*, ця лексема суттєво поширює свою семантику до значення, зафіксованого в загальнономовному словникові: «відхилення від істини, помилковість» [Куньч, 2005, с. 9]. Вживання цього терміна, очевидно, зумовлено авторським задумом пояснювати суспільні явища за допомогоюю аналогій зі схожими фізичними, тобто його використання уґрунтовано змістовими особливостями статті, творчим задумом Ліни Костенко, з одного боку, й засвідчують високий рівень інтелектуалізації загальнолітературної мови, з другого.

в) у фразі «впадає в очі, наприклад, *амбівалентність* поняття гуманітарний» [Костенко, 1999] детермінована лексема *амбівалентність* набуває загальнономовного значення, наблизившись семантично до слова *двоаякість*, проте Ліна Костенко вживає саме запозичену детерміновану лексему, очевидно, дотримуючись власної творчої манери та з огляду на

стилістичну маркованість цієї лексеми, її належність до термінології, що посилює відчуття орієнтованості авторки на інтелектуального читача.

г) в уривку «У наш складний час, в нашій проблематично незалежній державі, де так *поляризувалися* пріоритети» [Костенко, 1999] фізичний термін *поляризація* – «набуття деякими тілами полярності» [Куньч, 2005, с. 596] – модифікував своє семантичне поле до загальномовного значення «різкий розподіл на дві протилежні, полярні частини» [Куньч, 2005, с. 596] і виступив у предикативній функції. Таку трансформацію також можна пояснити авторськими вподобаннями і творчими задумами – бажанням дотримуватися аналогій з фізичними явищами.

г) у цитаті «У кожному разі такі езотеричні поняття, як аура чи, скажімо, біополе, були *протипоказані* матеріалізові» [Костенко, 1999] предикативна лексема *протипоказані* співвідноситься з медичним терміном *протипоказання*, який завдяки питомій основі має прозоре семантичне поле; його вживання посилює сему заборони, позаяк медичні протипоказання вважають обов'язковими до виконання через загрозу життю та здоров'ю пацієнта. Отож використання цієї детермінованої лексеми, ймовірно, зумовлено стилістичною метою – підкреслити значення недозволеності, заборони.

Спостерігаємо, що детерміновані лексичні одиниці в наведених вище цитатах саме завдяки семантичним трансформаціям беруть на себе особливе логічне й змістове навантаження, виступають своєрідним інтелектуальним стрижнем, що змушує читача до вдумливого прочитання фрази, позаяк розуміння термінного значення відповідних детермінацій стає запорукою сприйняття цілісної авторської думки.

На прикладах лексико-семантичних детермінацій можемо також простежити, як через сполучення мовних одиниць з різних тематичних полів виникає дивовижний художній ефект: актуалізуються значущі семи, накладаються додаткові загальномовні конотації, виникає оригінальна образність – і все це сприяє, по-перше, точності, зрозумілості, влучності фрази і, по-друге, виникненню певної експресії, що притаманно творчій манері Ліни Костенко і відповідає особливостям публіцистичного стилю літературної мови. Як справедливо і влучно зазначає Т. Бабич, у таких контекстах «слово нейтралізує своє пряме номінативне значення та набуває нового, контекстуального, що містить експресивно-емоційне забарвлення та неочікувані смислові нашарування» [Бабич, 2010, с. 12–13].

Третій рівень детермінування – семантико-стилістичний – виявляється тоді, коли термін, зазначаючи певних семантичних модифікацій, стає елементом художнього засобу (тропа, стилістичної фігури). Як слушно зауважено в науковій літературі, детерміновані лексеми цього рівня «вимагають особливо уважного ставлення до себе, бездоганного відчуття всіх додаткових «обертонів», які виникають при їх уведенні до художнього тексту» [Карпова, 1967, с. 49].

Для уникнення термінних непорозумінь у цій розвідці розрізняємо поняття *метафора* й *художня метафора*. Термін *метафора* ми сприймаємо в значенні, яке сформулювали Дж. Лакофф і М. Джонсон, зазначаючи, що суть поняття метафора – це розуміння сутності одного типу в термінах сутності іншого типу [Lakoff, Johnsen, 2003, с. 5]; термін *художня метафора* вживаємо в значенні «вид тропів – зворот мови, для якого характерне вживання образного виразу чи слова в переносному значенні для визначення якогось предмета або явища, схожого з ним окремими рисами: кольором, формою тощо» [Куньч, 2005, с. 449]. Потреба такого розрізнення зумовлена змістовою і художньою специфікою твору «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала». Змістова особливість аналізованої статті полягає в метафоричному перенесенні суспільно-гуманітарної проблематики в площину одного з розділів фізики – оптики. Отож втілення авторської ідеї базується на залученні широкої метафори, що спричинює використання авторкою значної кількості детермінованих лексичних одиниць відповідних терміносистем: виявляючи й характеризуючи суспільно-гуманітарні аспекти нашого життя, письменниця вдається до аналогій зі сфери оптики, щоб увиразнити думку, «матеріалізувати» абстрактні думки. Отож поняття *метафора* в цьому контексті ми сприймаємо в значенні, яке означили Дж. Лакофф і М. Джонсон, і відзначаємо, що для публіцистичного стилю якраз властиво осмислювати певний аспект одного концепта в термінах іншого. При цьому зазвичай спостерігаємо детермінування функційного рівня, тобто лексеми зберігають своє термінне значення, не зазнаючи жод-

них семантичних трансформацій. Приміром, як у такій короткій цитаті з аналізованого твору: «...Насамперед – *об'єктивно* оцінити *ситуацію*. Поставити свою *оптику*, свою *систему дзеркал*» [Костенко, 1999]. Проводячи аналогію між двома діями – однією абстрактною із суспільно-політичної сфери, а другою конкретною зі сфери оптики – авторка начебто «матеріалізує» в уяві читача абстрактну думку, завдяки чому вона стає зрозумілішою, точнішою. Проте в цьому випадку ми не спостерігаємо використання детермінованих лексем з певною стилістичною метою – вони виконують тут свої змістові завдання.

Робота над вибраним матеріалом демонструє, що в кожній конкретній фразі аналізованої статті Ліни Костенко детерміновані лексеми зазнають різних лексико-семантичних, семантико-стилістичних чи емотивних модифікацій, характеризуються різним рівнем детермінування, і в підсумку в окремих контекстах спостерігаємо використання детермінованих лексем у функції художньої метафори, тобто в цьому разі йдеться про семантико-стилістичний рівень детермінування. У вибраному матеріалі близько 14 відсотків прикладів – це детермінації семантико-стилістичного рівня. Приміром, **художню метафору** виявляємо в таких цитатах:

а) «українські наукові й культурні *інституції* – це такі *капсули* українства в *психологічно дистанційованому середовищі*, без стабільних *контактів* зі значно престижнішими *інституціями* інших діаспор» [Костенко, 1999]. У цій фразі звертаємо увагу на словосполучення *капсула українства*, яка поєднує детерміновану лексему *капсула* із загальноживаним абстрактним поняттям *українство*, які за своєю змістовою суттю є несумісними. Капсула – це «оболонка якого-небудь органа або його частини в організмі» [Куньч, 2005, с. 343]. Використана у функції художньої метафори, ця лексема не лише поширила свою семантику, підсиливши значення замкнутості, відсутності контактів, але й, поєднавшись із абстрактним поняттям *українство*, набула певного експресивного забарвлення, виконала своє окреме завдання.

б) «Знайшлися “будителі”, які зчинили великий шум і витворили добрячий такий *мультиплікатор* – націю, що хропе, стоячи на колінах» [Костенко, 1999]. По суті, авторка пропонує в цій цитаті означення детермінованої лексеми *мультиплікатор*, саме це створює можливість для онаочнення комічного видовища: істота, яка міцно спить (хропе), стоячи на колінах. Таким способом досягається сатиричний чи навіть саркастичний ефект від використання семантико-стилістичної детермінації у функції художньої метафори в цьому контексті.

в) «Насправді ж ми були на світовій *сцені* лише по цей бік залізної *завіси*» [Костенко, 1999]. Механізмом творення художньої метафори в цій цитаті є використання термінів з театральної терміносистеми в поєднанні з означеннями, які не належать до цієї терміносистеми. Метафоричне значення словосполучення *залізна завіса*, яку використовували в час Холодної війни для позначення повної ізоляції країн Варшавського договору від вільних країн Заходу, в контексті цієї фрази підсилює, з одного боку, трансформоване значення слова *сцена* в словосполученні *на світовій сцені*, а з другого боку, підкріплює метафоричне сприймання буття нації як театрального дійства. У підсумку спостерігаємо неперевершений художній образ, відповідний творчій манері Ліни Костенко.

Наголосимо, що в аналізованому публіцистичному творі доволі складно виокремити цитату, в якій було б використано лише один стилістичний засіб. Зазвичай авторка формує складні художні образи, які поєднують у собі різні семантичні перетворення й різні стилістичні засоби – фігури і тропи. Це вважаємо характерною рисою творчого почерку Ліни Костенко.

Візьмімо до прикладу цитату, яка поєднує в собі і **художню метафору**, й **оксиморон**: «Зафіксувати себе у *свідомості* людства *парадоксом* молоді *держави* з тисячолітньою *культурою*, що була *досі заблокована* в силу *історичних причин*» [Костенко, 1999]. Детермінована лексема *свідомість* у поєднанні з лексемою *людство* зазнає метафоричного переосмислення; також і детермінована лексема *заблокована* з технічної термінології в поєднанні з поняттям *держави* метафорично підсилює семантику обмеженості руху, тобто в новому контексті означає неможливість розвиватися; водночас словосполучення *молода держава з тисячолітньою культурою* завдяки залученню прикметників-антонімів *молодий–тисячолітній* – це яскравий приклад оксиморона. Застосування такого складного художнього механізму надає фразі особливої експресії, справляє неперевершене враження й сприяє досягненню комунікативної мети.

Непоодинокі трапляються в аналізованому матеріалі приклади поєднання **художньої метафори й антитези**:

а) У цитаті «Бути відкриттям для світу, а не *морально* ущербним *народом* в *абераціях* чужих *віддзеркалень*» [Костенко, 1999] авторка застосувала стилістичну фігуру антитезу, щоби протиставити поняття *відкриття для світу* і *ущербність*; ця фігура нерозривна з художньою метафорою *народ в абераціях чужих віддзеркалень*. Хоча фізичний термін *аберація*, на перший погляд, зберігає своє термінне значення «викривлення зображень, яке дають оптичні прилади» [Куньч, 2005, с. 9], позаяк поєднаний з лексемою *віддзеркалення*, цілісна фраза є яскравим прикладом художньої метафори, яка образно відображає викривлені, спотворені, неправдиві уявлення про українську культуру та історію як щось вторинне, неповноцінне, запозичене в чужинців. Якраз завдяки цій художній метафорі прозорішим і стрункішим стає сприймання антитези.

б) У цитаті «...Що Італія – це нація Данте і Петрарки, Рафаеля і Мікеланджело. Бо не квадратне ж підборіддя дуче визначає її обличчя, а її художники і поети» [Костенко, 1999] семантичну трансформацію лексеми *обличчя* у функції художньої метафори (*обличчя нації*) підсилено антитезою – протиставленням двох словосполук: *обличчя нації* – *обличчя дуче*. Авторка цілеспрямовано зводить метафорично переосмислену словосполучу *обличчя нації* і загальнономовне значення словосполучу *обличчя дуче*, прагнучи викликати в уяві читача асоціацію з емоційними враженнями, які виникають у нашій свідомості під час сприймання неприємного, несимпатичного «квадратного» обличчя італійського диктатора, щоб його протиставити позитивним конотаціям, що виникають у людській свідомості в разі сприйняття прізвищ Данте, Петрарки, Рафаеля і Мікеланджело. А термінні одиниці *художники й поети*, своєю чергою, поширюють свою семантику до позначення представників усіх творчих професій, мистецької спадщини нації загалом.

У цитаті «Не протиставивши *дезінформації* про Україну потужної *гуманітарної думки*, розпочали входження у Європу з оберемком *анахронічних проблем*» [Костенко, 1999] спостерігаємо наявність низки **художніх метафор** (*входження в Європу, оберемок проблем*), а також **епітетів** *потужна думка, анахронічні проблеми*. Художні метафори в аналізованій фразі базуються на загальнономовних значеннях лексем, що входять до їхнього складу: лексема *входження* (а не *вступ* у Європу) завдяки притаманній їй поєднуваності з назвами живих істот набуває персоніфікованого звучання й увиразнює сему поступовості, звичності цього процесу (ходіння). Художня метафора *оберемок проблем* завдяки використанню лексеми *оберемок* «така кількість чогось, яку можна обхопити руками» [Куньч, 2005, с. 507] увиразнює квантитативне значення, набуваючи певного матеріального вираження. Використання в ролі епітета лексеми *потужна* щодо означуваного слова *думка* завдяки асоціації з фізичним терміном *потужність* не лише акцентує на могутності, силі цієї думки, але й у руслі творчої ідеї авторки презентує соціокультурні проблеми в термінах фізики. Детермінована лексема *анахронічний* в ролі епітета виконує свою функцію – закріплює на емоційному рівні сему застаріlosti і надає вислову інтелектуального струменя. Художній ефект від такого накопичення стилістичних засобів неперевершений, позаяк він впливає не лише на свідомість, але й на емоції читача.

Поєднання **художньої метафори й епітета** спостерігаємо також у таких цитатах:

а) «І що ставлення до українців як до *нації* дуже специфічне, часто *закамуфльоване* до того, що самі його носії майже не усвідомлюють своєї *шовіністичної інфікованості*» [Костенко, 1999]. Епітети *закамуфльоване ставлення, шовіністична інфікованість* поєднано тут з художньою метафорою *інфікованість нації*. Використання медичного терміна дає змогу посилити враження хворобливості й заразності шовіністичних ідей, а належність епітета *закамуфльований* до військової лексики сприяє опрідметненню семи прихованості, замаскованості, відтак лексема з абстрактним значенням *ставлення* начебто матеріалізується. У підсумку фраза набуває виразного емотивного забарвлення і справляє сатиричний ефект.

б) «Водночас відбувався нечуваний за *цинізмом* *геноцид* нації шляхом *репресій, голодоморів та асиміляції*, послідовна її *дискредитація* в очах народонаселення, *індексування* чіпких *ідеологем* типу “*націоналісти*”, “*сепаратисти*”, “*зрадники*”, і все це в сліпучих *перехресних променях* добре відшліфованих імперських *лінз*» [Костенко, 1999]. Епітети *нечуваний геноцид, послідовна дискредитація, чіпкі ідеологи, сліпучі промені*,

імперські лінзи поєднуються з художніми метафорами *дискредитація нації в очах народонаселення, індексування ідеологем, перехресні промені імперських лінз*. Така насиченість речення художніми засобами не лише сприяє виразненню глибокої думки авторки, але й дає змогу читачеві насолодитися вишуканістю її творчого почерку.

У цитаті «Ми були у складі *імперії*, вона робила свій *імідж на експорт*» [Костенко, 1999] довкола однієї лексеми поєднано дві **художні метафори**: *імідж імперії* та *імідж на експорт*. Відбувається модифікація семантики лексеми *експорт*, яка внаслідок детермінування відступає від термінного значення «вивіз із країни товарів, капіталу, цінних паперів тощо для реалізації на зовнішньому ринку» [Куньч, 2005, с. 250–251], акцентує увагу на семі *зовнішній*, а сему *ринку* розширює до значення *світ*. Детермінована лексема *імідж* з емоційно нейтрального термінного значення «цілеспрямовано сформований образ особи, фірми, товару, послуг, який має зробити емоційно-психологічний вплив на когось-небудь з метою популяризації, реклами тощо» [Куньч, 2005, с. 317] зазнає семантико-морфологічної модифікації, вступивши у зв'язок з лексемою *імперія* (замість *особи, фірми, товару, послуг*). Поєднання цих двох детермінацій у словосполучі *імідж на експорт* сприяє досягненню іронічно-саркастичного ефекту.

Цікавий конгломерат художніх засобів спостерігаємо в такій цитаті: «Маємо не *ефект*, а *дефект* головного дзеркала, місцями воно розбите, уламки розкидані скрізь по світу» [Костенко, 1999]. Помічаємо, як **художня метафора** поєднується тут з **антитезою**, посиленою **ономатопеєю**. Термін *головне дзеркало* зазнає детермінування й через сприймання в контексті фрази лексеми *дзеркало* і в термінному, і в загальнономовному значенні виникає конотація з народною прикметою, відповідно до якої розбите дзеркало – це погана прикмета. А для вдумливого читача розкидані по всьому світі уламки дзеркала, безумовно, засоціюються з українською інтелігенцією, яка вимушено розбрелася світами після Другої світової війни, зберігаючи й плекаючи свою ідентичність поза Україною. Глибину й прозорість думки авторки підкріплено влучністю формулювання завдяки співзвучності лексем *ефект* – *дефект*, отож яскрава антитеза посилюється ономатопеєю, і все це сприяє посиленню саркастичного звучання фрази.

Аналізований матеріал дає нам змогу спостерігати поєднання **художньої метафори** з **фразеологізацією**. Авторка вдається до такого цікавого механізму творення художньої образності, за якого накладається термінне значення лексеми і її загальнономовні конотації, пов'язані з функціонуванням у складі фразем. Розгляньмо на прикладах.

а) «Що негативні *імпульси* щодо української культури *пустили* глибоке й розгалужене по світу *коріння*» [Костенко, 1999]. Термін *імпульс*, який належить до біологічної терміносистеми, має значення «хвиля збудження, що виникає як відповідь рецепторів на подразнювальний вплив будь-яких факторів і з великою швидкістю поширюється по нервовому волокну до нервових центрів усередині центральної нервової системи і від неї до органів, що виконують певні функції» [Куньч, 2005, с. 318]. Поєднуючись із епітетом *негативні*, ця лексема трансформує свою семантику та набуває певної експресії. Обізнаному читачеві *імпульс*, який шириться нервовими волокнами, може асоціюватися з корінням рослини, отож використання детермінованої лексеми *коріння* виглядає влучною художньою метафорою. Проте авторка поєднує слово *коріння* у дієсловом *пускати*, компануючи таким чином фразему *пусти корінь (коріння)* – «приживатися, закріплюватися, обживатися де-небудь» [Білоноженко, 1999, кн. 2, с. 719]. Отож детерміновані лексеми *імпульс* і *коріння*, зберігаючи певною мірою свою семантику, на основі якої формувалося термінне значення, зазнають метафоричних трансформацій і водночас підсилюються фраземними конотаціями, емотивним навантаженням, що в підсумку створює неперевершений художній ефект.

б) «Замість цього у нас *пішли за інерцією*» [Костенко, 1999]. Термін *інерція*, який належить до фізичної терміносистеми, має значення «властивість тіла зберігати рівномірний прямолінійний рух або спокій, поки яка-небудь зовнішня сила не виведе його з цього стану» [Куньч, 2005, с. 322–323]. Термінне значення цієї лексеми накладається у цьому реченні на фразеологічне значення: *за інерцією* – «за звичкою, несвідомо, машинально» [Білоноженко, 1999, т. 1, с. 350]. Відтак посилюється сема байдужості, машинальності і виникає певне сатиричне навантаження. Такі трансформації – яскравий приклад талановитого стилю Ліни Костенко.

Детерміновані лексеми семантико-стилістичного рівня детермінування, крім завдання посилити семантичну прозорість, яскравість мовлення, виконують дуже важливу стилістичну функцію: відбивають авторське сприйняття відповідного предмета чи явища, підкріплюють його суб'єктивне ставлення до сказаного і сприяють експресії висловлювання. Проаналізовані приклади семантико-стилістичних детермінацій дають нам змогу простежити складні процеси взаємодії в семантиці слова позамовних і внутрішньомовних чинників, які, за слушним твердженням І. Литовченко, «знаходять свій вияв, зокрема, у сконденсованій, економній номінації нових понять і реалій за допомогою вже наявних у мові слів й одночасному набутті ними образності, влучності, емоційності та експресивності» [Литовченко, 2016, с. 144]. Завдяки талановитому, вмілому використанню детермінованих лексем у функції художніх засобів (тропів і стилістичних фігур) спостерігаємо яскраві приклади збагачення палітри мовно-зображальних засобів літературної української мови в руслі її інтелектуалізації.

Здійснивши комплексний аналіз 167 цитат, виокремлених на основі методу суцільного вибирання з публіцистичної статті Ліни Костенко «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала», помічаємо, що інтелектуалізація сучасного комунікативного простору сприяє проникненню в систему загальнолітературної мови наукових термінів з різних галузей знань. Констатуємо, що лексичні одиниці, які зазнають детермінування, вживано з різною стилістичною чи змістовою метою. Використання детермінованої лексики в публіцистичному стилі літературної мови характеризуються певними функційними, лексико-семантичними, семантико-стилістичними й емотивними модифікаціями в умовах контексту, відмінного від наукового. Виявлено 146 термінів двадцяти однієї тематичної групи, без урахування множинності використання конкретної лексеми. Відсоткове співвідношення детермінованих лексем різних тематичних груп таке: найбільш численними є загальнонаукові терміни (19,2 %), політологічні (13,8 %), психологічні (9,6 %) та історичні (8,9 %). Менш численними є технічні, фізичні терміни – по 6,8 %, лінгвістичні – 6,4 %, мистецькі, медичні – по 4,8 %, біологічні – 3,3 %. Поодинокі представлені літературознавчі, філософські, математичні, природознавчі терміни – по 2 %, астрономічні, військові – по 1,4 %, юридичні, релігійні, економічні, комп'ютерні – по 0,7 %. Домінування загальнонаукової детермінованої лексики, а також детермінацій політологічної, історичної та психологічної терміносистем пояснюємо передовсім змістовими особливостями аналізованого твору, в якому порушено актуальні проблеми національної української культури у світовому культурно-історичному контексті. Активне долучення до статті, призначеної для широкої читацької аудиторії, терміної лексики різних тематичних груп вказує на особливості творчої манери авторки та відображає специфіку близького їй комунікативного простору.

З огляду на ступінь втрати лексемою ознак терміна виявлено, що 67 відсотків детермінованих лексем – це функційні детермінації, які зберігають своє термінне значення, але перебувають поза межами наукового стилю мови. Це насамперед загальнонаукові терміни й терміни суспільно-політичної сфери, що зумовлено тематикою праці Ліни Костенко. Висока концентрація функційних детермінацій у публіцистичному творі відтворює мовну реальність, світосприйняття і світорозуміння сучасного освіченого суспільства, яке оперує науковими термінами у своєму повсякденні, а також, безумовно, вказує на особливості творчої манери письменниці. Важливо, що навіть функційні детермінації можуть спричинювати певний художній ефект завдяки емотивним навантаженням, якими їх наділяє авторка в певних контекстах.

Детермінації лексико-семантичного рівня становлять в аналізованому матеріалі близько 19 % і виникають внаслідок модифікації термінної семантики та виникнення нового, загальномовного значення лексеми, яке зазвичай фіксують тлумачні словники. Завдяки сполученню мовних одиниць з різних тематичних полів актуалізуються значущі семантичні поля, накладаються додаткові загальномовні конотації, виникає оригінальна образність – і все це сприяє виникненню певної експресії, притаманної публіцистичному стилю літературної мови.

Семантико-стилістичний рівень детермінування виявляється тоді, коли термін, зазнаючи певних семантичних модифікацій, стає елементом художнього засобу (тропа, стилістичної фігури). Специфіка творчої манери Ліни Костенко зумовлює наявність в

аналізованому творі складних художніх образів, які поєднують в собі різні семантичні перетворення й поєднують в одній фразі різні фігури і тропи. На підставі аналізу вибраного матеріалу спостерігаємо, як в одній цитаті переплітаються художні метафори з антитезами, оксиморонами, епітетами, фразеологізацією тощо. Детермінації семантико-стилістичного рівня становлять значний відсоток у вибраному матеріалі (14 %), вони не лише сприяють семантичній влучності, точності й образності мовлення, а й відбивають суб'єктивне сприйняття авторкою відповідного предмета чи явища, посилюють авторську оцінку сказаного і сприяють експресії висловлювання.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі інших публіцистичних творів Ліни Костенко, детальному опрацюванні під цим кутом зору її творчої манери, а також у вивченні процесів детермінування у творах сучасних українських авторів.

Список використаної літератури

- Бабич, Т.В. (2010). *Семантичні перетворення слів у поетичному тексті*. (Дис. канд. філол. наук). Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара, Дніпропетровськ.
- Городиловська, Г. (2014). Переосмислення семантики терміна та розширення сфер його функціонування в сучасній українській літературній мові (на матеріалі художніх творів Романа Іваничука). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*, 791, 105-108.
- Городиловська, Г. (2016). Медичні терміни як складова ідіостилю Романа Іваничука. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*, 842, 115-119.
- Григораш, А. (2000). Індивідуально-авторське використання суспільно-політичної термінології фразеологічного характеру як засіб політичної полеміки (на матеріалі преси України 90-х років). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*, 402, 337-341.
- Дубинець, О. (2015). Військова лексика в романі Р. Іваничука «Мальви». *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія: Філологія*, 73, 169–172.
- Задояна, Л. (2007). Стилістичні функції термінологічної лексики у поетичному тексті (на матеріалі поезій Василя Симоненка). *Українська термінологія і сучасність*, VII, 251-252.
- Карпова, В. (1967). *Термін і художнє слово*. Київ: Наукова думка.
- Клименко, Н.Ф. (2009). Термінування і детермінування в процесах інтелектуалізації сучасної української мови. *Studia Linguistica*, 3, 100-107.
- Коваль, А. (1970). *Науковий стиль сучасної української літературної мови: Структура наукового тексту*. Київ: Видавництво Київського державного університету.
- Костенко, Л. (1999). *Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала*. Відновлено з <https://readli.net/chitat-online/?b=139071&pg=1>
- Красножан, Ж. (2009). Функції детермінологізованих лексем у художньому тексті. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, IX, 175-177.
- Кримець, О. (2015). Термінологізація та детермінологізація як результат взаємовпливу мовної та наукової картин світу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*, 817, 36-41.
- Куньч, З.Й. (2005). *Універсальний словник української мови*. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан.
- Куньч, З.Й., Наконечна, Г.В., Микитюк, О.Р., Булик-Верхола, С.З., Теглівець, Ю.В. (2018). *Теорія терміна: конкретизація лексико-семантичних парадигм*. Львів: Галицька видавнича спілка.
- Куньч, З.Й. (2021). Співіснування детермінологізмів різних тематичних груп в художньому дискурсі. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 32 (71), 1 (1), 44-49. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.1-1/08>
- Куньч, З.Й. (2022). Стилістичні можливості детермінологізмів в історичній повісті Богдана Лепкого «Мотря». *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 33 (72), 4 (1), 23-28. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.4.1/05>.
- Литовченко І. (2016). *Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд)*. Кривий Ріг: Вид. Р.А. Козлов.

Панасюк, К. (2018). Військова термінологія в романі Юрія Щербака «Зброя судного дня». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*, 890, 66-69.

Пігур, М.В. (2020). Детермінологізація лексики в художньому тексті (на матеріалі творів Ліни Костенко). *Science and Education a New Dimension. Philology*, VIII (65) 217, 59-61.

Свідрук, О.О. (2014). Процес детермінологізації у сучасних сатиричних романах (на матеріалі творів М. Гримич «Варфоломієва ніч» та М. Меднікової «Тю»). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*, 37, 223-229.

Симоненко, Т. (2012). Стилiстичні функції термінологічної лексики в поезії В. Стуса. *Лiнгвiстичні дослідження*, 34, 237-241.

Тиха, Л. (2004). Термінологічна лексика як компонент метафоричних конструкцій (на матеріалі поезій Івана Драча). *Вісник Львівського університету*, 34 (1), 493-498.

Фаріон, І.Д., Куньч, З.Й., Васишин, І.П., Микитюк, О.Р., Ментинська, І.Б. (2020). *Термінологічна актуалізація української мовної дійсності: монографія*. Львів: Галицька Видавнича Спілка.

Білоноженко, В.М. (Ред.). (1999). *Фразеологічний словник української мови*. Книги 1 і 2. Київ: Наукова думка.

Яценко, Н. (2000). Військова лексика в історичних романах Ліни Костенко. *Дивослово*, 3 (517), 30-32.

Lakoff, G., Johnsen, M. (2003). *Metaphors We Live by*. London: The University of Chicago Press.

STYLISTIC ROLE OF DETERMINED VOCABULARY IN PUBLICISTIC STYLE (Based on the material of Lina Kostenko's article "The Humanitarian Aura of a Nation, or The Defect of the Main Mirror")

Zoriana J. Kunch, Lviv Polytechnic National University (Ukraine)

e-mail: zorjana.kunch@gmail.com

DOI: 10.32342/2523-4463-2024-1-27-14

Key words: *determination, deterministic vocabulary, Lina Kostenko, semantic modification, metaphor, artistic metaphor.*

This research *aims* to analyze the stylistic possibilities of deterministic vocabulary in a journalistic style based on the material of Lina Kostenko's article "The Humanitarian Aura of the Nation, or the Defect of the Main Mirror". To achieve this goal, we have carried out a continuous selection of quotes from the analyzed article using lexical units that have undergone determination; described the thematic classes of deterministic lexemes, distinguished the decisions of the functional, lexical-semantic, and traced semantic-stylistic levels, the semantic modifications of the deterministic vocabulary; revealed the stylistic role of determinations for achieving a communicative goal. The article uses several linguistic and general scientific research methods: the continuous selection method that we used to single out quotes in which the author used deterministic lexemes; based on semantic analysis, we have carried out a thematic classification of the studied material; statistical methods made it possible to reveal quantitative parameters of thematic groups of deterministic vocabulary; with the help of structural-thematic and semantic analysis, we have classified selected lexemes according to the levels of determination; we have also applied the interpretive method to reveal the semantics of deterministic lexical units in specific contexts, of analysis. We have also used descriptive, comparative, component, and deductive research *methods* to accomplish the article's aim.

We have singled out 167 quotations with lexical units that underwent determination and were used for different stylistic or content purposes. We have identified 146 terms of twenty-one thematic groups. The most frequently presented general scientific terms (19.2%), political science (13.8%), psychological (9.6%), and historical (8.9%) terms, the dominance of which can be explained primarily by the content features of the analyzed work.

Considering the degree of loss of the signs of the term by the lexeme, 67% of determined lexemes are functional determinations that belong mainly to the groups of general scientific terms and terms of the socio-political sphere. We have established that the functional determinations reflect the features of

the modern communicative space, testify to the high intellectual level of the author, and are aimed at the same educated readers. Determinations of the lexical-semantic level arise due to the modification of term semantics and the emergence of a new, universal meaning of the lexeme, usually recorded in explanatory dictionaries. Thanks to the combination of language units from different thematic fields, seven intentions are actualized, additional common language connotations are superimposed, and original imagery arises – all this contributes to the emergence of a specific expression inherent in the journalistic style of literary language. We have revealed that the term gets the semantic-stylistic level of determination when it undergoes certain semantic modifications and becomes an element of an artistic device (trope, stylistic figure). The specificity of Lina Kostenko's creative style determines the presence of complex artistic images in the analyzed work, which combine semantic transformations and stylistic means – figures, and tropes. Usually, artistic metaphors with antitheses, oxymorons, epithets, phraseology, etc., are intertwined in one quote. Determinations contribute to the semantic accuracy, exactness, and imagery of speech and reflect the author's subjective perception of the corresponding subject or phenomenon, strengthen the author's assessment of what was said, and contribute to the statement's expression.

References

- Babych, T.V. (2010). *Semantychni peretvorennia sliv u poetychnomu teksti*. Dys. kand. filol. nauk [Semantic Transformations of Words in a Poetic Text. PhD diss. thesis]. Dnipropetrovsk, DNU Publ., 218 p.
- Dubynets, O. (2015). *Vijskova leksyka v romani R. Ivanychuka "Malvy"* [Military vocabulary in R. Ivanichuk's novel "Mallows"]. *Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University. Philology*, vol. 73, pp. 169-172.
- Farion, I.D., Kun'ch, Z.J., Vasylyshyn, I.P., Mykytiuk, O.R., Mentynska, I.B. (2020). *Terminolohichna aktualizatsiia ukrains'koi movnoi dijsnosti* [Terminological Actualization of the Ukrainian Linguistic Reality]. Lviv, Halytska Vydavnycha Spilka Publ., 232 p.
- Lakoff, G., Johnsen, M. (2003). *Metaphors We Live by*. London, The University of Chicago Press. 193 p.
- Horodylovska, H. (2014). *Pereosmyslennia semantyky termina ta rozshyrennia sfer joho funktsiuvannia v suchasnyj ukrains'kij literaturnij movi (na materiali khudozhnikh tvoriv Romana Ivanychuka)* [Redefining of the term semantics and the expansion of its function in modern Ukrainian literary language (based on the literary works of Roman Ivanichuk)]. *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series "Problems of Ukrainian Terminology"*, vol. 791, pp. 105-108.
- Horodylovska, H. (2016). *Medychni termyny iak skladova idiostylii Romana Ivanychuka* [Medical terms as a component of Roman Ivanichuk's idiolect]. *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series "Problems of Ukrainian Terminology"*, vol. 842, pp. 115-119.
- Hryhorash, A. (2000). *Indyvidualno-avtorske vykorystannia suspilno-politychnoi terminolohii frazeolohichnoho kharakteru iak zasib politychnoi polemiky (na materialy presy Ukrainy 90-tykh rokiv)* [Individual and authorial use of social and political terminology of a phraseological nature as a means of political polemics (on the material of the Ukrainian press of the 90s)]. *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series "Problems of Ukrainian Terminology"*, vol. 402, pp. 337-341.
- Karpova, V. (1967). *Termin i khudozhnie slovo* [The Term and Artistic Word]. Kyiv, Naukova dumka Publ., 132 p.
- Klymenko, N.F. (2009). *Terminuvannia i determinuvannia v protsesakh intelektualizatsii suchasnoi ukrainskoi movy* [Termination and determination in the processes of intellectualization of the modern Ukrainian language]. *Studia Linguistica*, vol. 3, pp. 100-107.
- Kostenko, L. (1999). *Gumanitarna aura nacii, abo Defekt golovnogo dzerkala* [The Humanitarian Aura of the Nation, or Defect of the Main Mirror]. Available at: <https://readli.net/chitat-online/?b=139071&pg=1> (Accessed 23 April 2024).
- Koval, A. (1970). *Naukovyj styl suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy: Struktura naukovoho tekstu* [The Scientific Style of the Modern Ukrainian Literary Language: The Structure of the Scientific Text]. Kyiv, Vydavnytstvo Kyivskoho derzhavnogo universytetu Publ., 306 p.
- Krasnozhan, Zh. (2009). *Funktsii determinolohizovanykh leksem u khudozhnomu teksti* [Functions of determined lexemes in artistic text]. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, vol. 9, pp. 175-177.
- Krynets, O. (2015). *Terminolohizatsiia ta determinolohizatsiia iak rezultat vzaiemovplyvu movnoi ta naukovo kartyn svitu* [Terminologicalization and determinologicalization as a result of the mutual influence of linguistic and scientific world pictures]. *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series "Problems of Ukrainian Terminology"*, vol. 817, pp. 36-41.
- Kunch, Z.J. (2005). *Universalnyj slovnyk ukrainskoi movy* [Universal Dictionary of Ukrainian Language]. Ternopil, Educational book – Bohdan Publ., 847 p.
- Kunch, Z.J. (2021). *Spivisuvannia determinolohizmiv riznykh tematychnykh hrup v khudozhnomu dyskursi* [Coexistence of determinologisms of different thematic groups in artistic discourse]. *Scholarly Notes of TNU named after V.I. Vernadskyi. Philology. Journalism*, vol. 32, issue 71, no. 1/1, pp. 44-49. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.1-1/08>.

Kunch, Z.J. (2022). *Stylistychni mozhyvosti determinolohizmiv v istorychnij povisti Bohdana Lepkoho "Motria"* [Stylistic possibilities of determinologisms in the historical story "Motrya" by Bohdan Lepky]. *Scholarly Notes of TNU named after V.I. Vernadskyi. Philology. Journalism*, vol. 33, issue 72, no 4/1, pp. 23-28. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.4.1/05>.

Kunch, Z.J., Nakonechna, H.V., Mykytiuk, O.R., Bulyk-Verkhola, S.Z., Tehlivets, Yu.V. (2018). *Teoriia termina: konkretyzatsiia leksyko-semantychnykh paradyhm* [Term Theory: Specification of Lexical-Semantic Paradigms]. Lviv, Halytska vydavnycha spilka Publ., 180 p.

Lytovchenko, I. (2016). *Dynamichni protsesy u vijs'kovij leksytsii ukrainskoi movy (nazvy zbroi, amunicii, sporud)* [Dynamic Processes in the Military Vocabulary of Ukrainian Language (Names of Weapons, Ammunition, Structures)]. Kryvyj Rih, R.A. Kozlov Publ., 206 p.

Palamarchuk, L.S. (ed.). (1999). *Frazeolohichnyj slovnyk ukrainskoi movy u dvokh knyzhakh* [Phraseological Dictionary of Ukrainian Language in 2 books]. Kyiv, Naukova dumka Publ., vol. 1, 928 p., vol. 2, 580 p.

Panasiuk, K. (2018). *Vijskova terminolohiia v romani Yurii Scherbaka "Zbroia sudnoho dnia"* [Military terminology in Yuriy Shcherbak's novel "Doomsday Weapons"]. *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series "Problems of Ukrainian Terminology"*, vol. 890, pp. 66-69.

Pihur, M.V. (2020). *Determinolohizatsiia leksyky v khudozhnomu teksti (na materialii tvoriv Liny Kostenko)* [Determinologicalization of vocabulary in the artistic text (based on the works of Lina Kostenko)]. *Science and Education a New Dimension. Philology*, vol. VIII (65), Issue 217, pp. 59-61.

Svidruk, O.O. (2014). *Protsees determinolohizatsii u suchasnykh satyrychnykh romanakh (na materialii tvoriv M. Hrymych "Varfolomiieva nich" ta M. Miednikovoi "Tiu")* [The process of determinologizing in modern satirical novels (based on the works of M. Hrymych "Bartholomew's Night" and M. Mednikova "Tiu")]. *Scientific Notes of Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ohienko. Philological sciences*, vol. 37, pp. 223-229.

Symonenko, T. (2012). *Stylistychni funktsii terminolohichnoi leksyky v poezii V. Stusa* [Stylistic functions of terminological vocabulary in the poetry of V. Stus]. *Linguistic Studies*, vol. 34, pp. 237-241.

Tykha, L. (2004). *Terminolohichna leksyka iak komponent metaforychnykh konstruksij (na materialii poezij Ivana Dracha)* [Terminological vocabulary as a component of metaphorical constructions (based on Ivan Drach's poems)]. *Visnyk of Lviv University*, vol. 34, issue 1, pp. 493-498.

Yatsenko, N. (2000). *Vijskova leksyka v istorychnykh romanakh Liny Kostenko* [Military vocabulary in Lina Kostenko's historical novels]. *Dyvoslovo*, vol. 3, issue 517, pp. 30-32.

Zadoiana, L. (2007). *Stylistychni funktsii terminolohichnoi leksyky u poetychnomu teksti (na materialii poezij Vasylia Symonenka)* [Stylistic functions of terminological vocabulary in a poetic text (based on the poems of Vasyl Simonenko)]. *Ukrainian Terminology and Modernity*, vol. VII, pp. 251-252.

Одержано 12.10.2023.